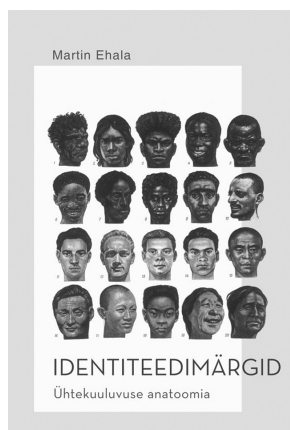

RAAMATUD

Märgiline raamat identiteedist

Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia.
Martin Ehala. Künnimees OÜ, 2018, 224 lk

Professor Martin Ehalale anti sel aastal humanitaarteaduste aastapremia teadustööde eest etnolingvistilise vitaalsuse ja identiteediteooria vallas. Põhiteos, mis selle kõrge tunnustuse tõi, oli möödunud aastal ilmunud monograafia „Signs of Identity. The anatomy of belonging” kirjastuselt Routledge Taylor & Francis Ltd, mis sünteesib eri teadusharude identiteediuringute tulemuste põhjal uudse teooria identiteedi kui nähtuse kohta. Kui tavapärane on, et Eesti teaduspreemia pälvinud tööd ei jõua n-ö laiade masside lugemislauale, kohati ka võõrkeelsusest tingituna, siis Ehala ingliskeelne raamat ilmus aasta hiljem ka eesti keelde tõlgituna ja kannab pealkirja „Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia”. Raamat on autori sõnul mõeldud väga laiale lugejaskonnale ning seetõttu on teema lahti seletatud lihtsas keeles. Juurde võib veel lisada, et lihtne ja ladus arutus, põnevad näited Eestist ja laiast maailmast teevad Ehala monograafiast tõepoolest huvitava lektüüri, mis sobib nii öökapiiraamatuks kui ka lennukisse kaasa haaramiseks. Teoreetiliste arutluste lai põhi, paljukihilisus ja sügavus peaksid huvi pakkuma ka identiteediga tõsiselt tegelevatele teadlastele. Keerulistel teemadel üldarusaadavalt, lihtsalt ja lodusalt kirjutamine on Ehala n-ö firmamärk ja oma identiteediraamatus teeb ta seda tõepoolest meisterlikult.

Raamat toob lugejani kireva mosaiigi tuntud identiteediteooriatest, pakkudes sissevaadet sotsiaalpsühholoogiasse jt sotsiaalteadustesse, aga ka humanitaarteaduslikku lähenemist. Kuna Ehala vaatab identiteeti kui märki, siis kandev baas teoreetiliste arutluste jaoks tuleb semiootikast ja

keeleteadusest. Nimelt on need mõlemad teadused märgiteadused. Identiteedi mõiste ebamäärasus on tingitud peamiselt identiteediuringute killustatusest, mistõttu pole seni kujunenud selgepiirilist ettekujutust nähtuse olemusest. Teoses välja arendatud identiteedi märgiteooria esitab tervikliku teooria identiteedi olemuse kohta ja näitab, kuidas on omavahel seotud identiteedi eri tahud, mille uurimisega eri teadusharud tegelevad.

Ehala püstitab väite, et kollektiivsed identiteetid eksisteerivad ühiskonnas valmis kujul olevate märkidena, nii nagu seda mõistet kasutatakse semiootikas ja keeleteaduses. Keeleteadlane Ehala tõestab veenvalt, et sotsiaalsed nähtused on oma olemuselt inimkeele sarnased. Oma väidete tõestuseks toob autor rohkesti põnevaid näiteid ja põimib nii selle teema kui ka läbivalt kogu raamatu jooksul Eesti märgid kokku lugejale tuttavate märkidega endisest Nõukogude Liidust, Euroopast, aga ka kaugemalt, nt hutude ja tutside juurest. Teoreetiline käsitlus teeb Eesti lugeja tuttavaks rahvusvahelises identiteedidiskursuses läbivate teemade ja autoritega, seda nii hetkeseisu kui ka koolkondade kujunemist arvestades. Kui millegi kallal norida, siis Eesti semiootika ja just kultuurisemiootika on raamatust täiesti välja jäänud. Biosemiootikat esindab küll Kalevi Kull, kuid oleks ju väga huvitav paigutada Tartu semiootikute koolkond (mõtlen siin eelkõige Juri Lotmani identiteedikäsitlusi) Lääne diskursusega dialoogi.

Ehala annab oma raamatus ülevaate identiteedi kui märgi ülesehitusest, seostades identiteedi mõiste identifitseerimise mõistega. Identifitseerimine ehk kellegi identiteedi tuvastamine toimub identiteedi märgi empiirilisel tajutavate signaalide abil. Raamatus antaksegi täpsem ülevaade identiteedisignaalidest, pakkudes ka siin rohkesti näiteid. Kuna identiteedimärgid on Ehala järgi kokkuleppelised, siis ühe või teise identiteediga isik peaks neile märkidele kas või osaliseltki vastama. Autor tõestab, et laialt levinud arusaam, nagu inimene ise määrab oma identiteedi ja teised peavad seda tingimusteta aktsepteerima, ei pruugi sugugi nii lihtsalt toimida.

Väga huvitav ja aktuaalne on raamatus peatükk, mis käsitleb rahvuslikku identiteeti. Ehala analüüsib ja argumenteerib teemal, mis paneb inimesed uskuma, et nad on üks rahvas, ja mis tingimustel nad suudavad tegutseda ühtse kollektiivina. Taas jõuab autor märgini ja väidab, et kõige tähtsam selles on inimeste emotsionaalne side oma identiteedimärgiga. Ehala arendab edasi ka rühmatemperatuuri mõistet: mida tihedam on inimkollektiivi emotsionaalne side oma identiteedimärgiga, seda

kuumemaks võib Ehala järgi ka seda rühma pidada. Siit jõuamegi raamatu kaksikpealkirja teise osani – ühtekuuluvuse anatoomiani, mis analüüsib rühmatemperatuuri seoseid nende (vastastikuse) käitumise tagamaana. Kindlasti soovitan tõsiselt lugeda ka epiloogi, kus ühtekuuluvuse anatoomia alusel ennustab Ehala ka erinevate rühmatemperatuuridega kollektiivide tulevikukäitumist. Siit võib tuletada otsesed seosed nii Eesti kui ka globaalse maailma võimalike tulevikustsenaariumitega.

Köitev ja märgiline raamat!

Birute Klaas-Lang